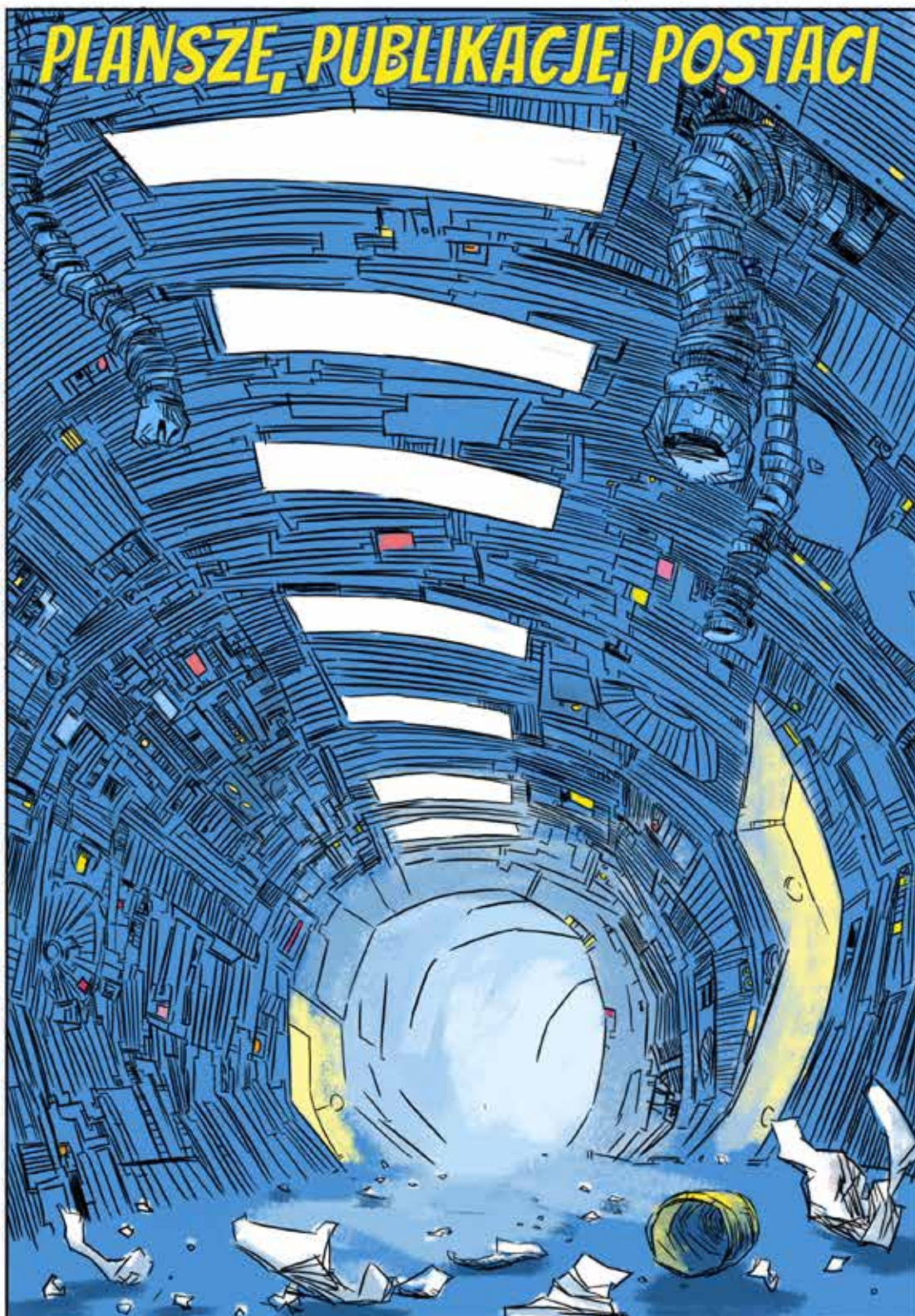

KOMIKS W REGIONIE ŚWIĘTOKRZYSKIM

PLANSZE, PUBLIKACJE, POSTACI

**COMIC BOOK IN THE ŚWIĘTOKRZYSKIE REGION
BOARDS, PUBLICATIONS, CHARACTERS**

*Komiks w regionie świętokrzyskim.
Plansze, publikacje, postaci
Comic book in Świętokrzyskie region.
Boards, publications, characters
Tekst, redakcja/ Text, redaction: **Paweł Chmielewski***

Copyright by: Paweł Chmielewski
Tłumaczenie/ Translation: Emmanuella Robak
Ilustracje/ Illustration: Tomasz Łukaszczyk

Ilustracje archiwalne zostały zamieszczone w publikacji na prawach dozwolonego cytatu, zgodnie z zapisami Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

ISBN: 978-83-969450-1-3

Wydawnictwo Stowarzyszenia Twórczego „Zenit”
www.zenit.org.pl, e-mail: zenit@autograf.pl

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury/ Co-financed by the Minister of Culture and National Heritage from the Culture Promotion Fund.

Projekt został dofinansowany przez Samorząd Województwa Świętokrzyskiego w 2024 r. oraz Urząd Miasta Kielce

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Wydanie drugie
Kielce 2024

Książka, ani żaden jej fragment, nie mogą być przedrukowywane, ani powielane w sieci internetowej (i na innych nośnikach) bez pisemnej zgody wydawcy

Krótką historia narodzin polskiego komiksu ze szczególnym uwzględnieniem Kielc

APOKALIPSA, „BARRY LYNDON” I PIERWSZA GRAFICZNA POWIEŚĆ (...- 1773)

Jeśli za pierwsze rozbudowane narracje obrazkowe w Europie uznamy kolumnę Trajana stojącą na rzymskim forum, nie „Codex Benedicti” z Monte Casino, płaskorzeźby historii o lisie z pewnego kościoła w Bretanii lub freski Giotta czy Tkaninę z Bayeux, to ich naturalnym przedłużeniem staną się te wszystkie ilustrowane historie biblijne (tzw. biblia pauperum) z XV w. oraz „Le danse macabre” (1485) Guya Marchanta. Wtedy dystans dzielący Polskę od Zachodu – przynajmniej w tej dziedzinie okazuje się niezbyt odległy. Romańskie plansze opowieści o życiu i śmierci św. Wojciecha na drzwiach katedry w Gnieźnie czy inspirowane cyklem legend arturiańskich freski o losach Lancelota i Ginewry z Siedlęcina na Dolnym Śląsku są tego najlepszym dowodem.

W epoce, którą tak pięknie nazwał Johan Huizinga „jesienią średniowiecza”, w Krakowie (wówczas

stolicy królestwa polskiego) działały oficyny z powołaniem publikujące książki, które dziś moglibyśmy nazwać formami komiksowymi (wywodzącymi się z serii obrazkowych i karykatury, będących antenami współczesnego komiksu). Wymienię więc spośród najstarszych tych kilka najważniejszych.

Pierwszym drukiem, który formą nawiązuje do pomysłów znanych nam już z niderlandzkich oraz niemieckich „biblii ubogich” jest „Ewangeliarz Unglera”, opracowany przez Jana z Sącza (a. Johanneses Maletiusa, 1482-1567), wydany ok. 1527 r. Wielokrotnie bardziej „komiksowy” charakter odnajdziemy w tzw. „Biblii Leopoldy”, przygotowanej przez spadkobierców najstynniejszego krakowskiego drukarza Marka Szarfenberga (ok. 1490-1545) w 1561 r. Na 1266 stronach odnajdziemy tam aż 296 grafik z podpisami. W tej olbrzymiej księdze (i zarazem jednym z zabytków języka polskiego) ilustracyjnością wyróżnia się przede wszystkim „Apokalipsa” spisana wedle tradycji przez Jana Ewangelistę na wyspie Patmos. U Szarfenbergów to wręcz graficzna opowieść. Ten tajemniczy i naładowany symboliką fragment NT, zilustrowano dwudziestoma sześcioma drzeworytami. Współtworzą one zintegrowane dzieło komiksowe – są pełne dynamiki, ukazują fantastyczne postaci o wyrazistych charakterach i niesamowite zjawiska, gwałtowne zwroty akcji, budują spójną narrację ukazując upływ czasu, zaś ich dodatkiem jest syntetyczny tekst opisujący treść obrazów. Uzupełnijmy ten opis jeszcze dwoma wyznacznikami teoretycznymi komiksu – współtworzą dzieło popularne i szeroko dostępne.

Reprezentację krakowskich form komiksowych z epoki schyłku wieków średnich i świtu renesansowego odrodzenia dopełnia jeszcze „Kodeks Baltazara Behema” z 1505 r., zilustrowany przez anonimowego artystę wzorującego się na malarstwie Hieronimusa Boscha, rysunkowe kalendarze i zbiory przepowiedni przygotowane przez astronoma i profesora Akademii Krakowskiej – Michała z Wiślicy (ok. 1499-1575) oraz satyryczne, wywodzące się z kręgu literatury „niskiej”, przygotowane w 1521 r. przez Jana z Kosszyczek (ok. 1488-1546) „Rozmowy które myał Król Salomon mądry z Marchottem grubym a sprosnym” z cyklem ilustracji anonimowego drzeworytnika.

Wśród niezliczonych rytowników, drukarzy i obdarzonych mniejszym talentem lub sławą emigrantów z Polski jeden zdołał wybić się ponad przeciętność. Tak oto we francuskiej, pięknie ilustrowanej księdze „Les peintures sacrees sur. la bibie pur

**DOBRY KOMIKS
YES'T O.K.
ROBERT CORMAN**

**DU! DU!
PUP!**

3.2.1. START. YES'T O.K.
2.02.1991 TO HASŁO
TO SZYFR, KTÓRY OTWIERA
POLISH ACADEMY of COMICS
P.A.C. - WHY NOT
DLACZEGO BY NIE?!
MAMY WOLNĄ POLSKĄ NASZEGO PREZYDENTA
I KAPITALIZM, W KTÓRYM WSZYSTKO WOLNO
TO TERAZ WYDIERZMY WŁASNEGO PREZYDENTA
NASZEJ POLSKIEJ AKADEMII KOMIKSU
I BĘDZIE O.K. TO ZNACZY JUŻ YES'T O.K.
W JEDNOŚCI SIŁA. STWÓRZMY NOWEGO ODBIORCĘ
NOWEGO KOMIKSU POLSKIEGO
A POTEM - HAIDA NA 'EUROPE.
OÓR, NASI
POLISH COMICS IS THE BEST!!

Komiks — należący do pogranicza literatury i plastyki nowy rodzaj sztuki zaliczany do współczesnej kultury masowej z racji rozpowszechniania k. przez druk w prasie lub w formie wyszukanikładowych broszur, lotoski k. jest opowiadanie fabuły za pośrednictwem ciągu obrazków rysunkowych wspomnianych tekstami. Charakterystyczne jest tu nadanie odmiennych funkcji przyjętym z literatury i plastyki tworzywom: obrazowi — nośnika narracji (niekiedy wspieranej komentarzami); słowu — obrazu mowy; fabule — dajemy do stworzenia widowiska. Pierwsze k. pojawiły się w prasie amerykańskiej w ostatnich latach XIX w. i miały charakter humorystyczny (stąd nazwa z ang. comic strip). Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych pojawiły się pierwsze k. epickie — fabuły awanturnicze i fantastyczne — współcześnie stanowiące główny nurt k. Nobilitacja k. dokonała się m. in. dzięki wystąpieniu artystów pop-artu (Roy Lichtenstein) w latach czterdziestych. Głównymi ośrodkami rozwoju k. są USA, Francja/Belgia, Włochy, gdzie

istnieje wiele wydawnictw publikujących wyłącznie k., organizowane są międzynarodowe targi i wystawy k., istnieją liczne towarzystwa naukowe zajmujące się k. Obecnie k. funkcjonuje w kulturze w dwóch obiegach: 1. ma charakter współczesnego folkloru miejskiego, wykorzystującego stereotypowe, oparte o podstawowe wartości moralne fabuły i kreującego bohaterów o cechach mitologicznych (rysowane przez anonimowych lub często zmieniających się autorów serie: „Superman”, „Batman”, „Captain America” i in.); 2. polega na świadomym dążeniu do artysty przez wykorzystanie uznanych form i środków sztuki plastycznej, literatury, filmu lub fotografii i ich twórcze przekształcanie albo przeciwstawienie się jego normom przez tworzenie k. niestandardnych, brydycznych, potocznie nieszędliwych, a przy tym negujących określony porządek społeczny przez satyryczne wykrzywienie rzeczywistości (zw. „underground”). Oprócz rolę w k. odgrywa groteska, pastisz, parodia, w jednakowej mierze w odniesieniu do zjawisk literackich, plastycznych, jak i własnej mądrości. Ze względu na nośność formy k. bywa często wykorzystywany do celów użytkowych: reklamy, propagandy

223 NADAJE
YES'T OK

Zróbmy razem
...
KOMIKS
TEXT and STORY
**JA
RYSUJESZ
TY**
Oferty Kielce 25 Box 709

WYDAJMY
GO W
NOWYM
MAGAZynie
YES'T OK

**PRAWOZIWY KOMIKSARZ
PIJA TYLKO WHISKY
I PALI MALBORO.
- KTO TO POWIEDZIAŁ**

A short history of the birth of Polish comics with particular emphasis on Kielce

APOCALYPSE, „BARRY LYNDON” AND THE FIRST GRAPHIC NOVEL (...-1773)

If we consider the first extensive pictorial narratives in Europe to be Trajan's column standing in the Roman forum, not the „Codex Benedicti” of Monte Cassino, the reliefs of the story about the fox from a certain church in Brittany, or Giotto's frescoes or the Bayeux Tapestry, then all those illustrated biblical stories (the so-called *biblia pauperum*) from the 15th century and Guy Marchant's „Le danse macabre” (1485) become their natural extension. Then the distance separating Poland from the West - at least in this area - turns out not to be very far. The Romanesque storyboards about the life and death of St Wojciech on the door of Gniezno Cathedral or the frescoes inspired by the cycle of Arthurian legends about the fate of Lancelot and Guinevere from Siedlęcin in Lower Silesia are the best proof of this.

In the era that Johan Huizinga so beautifully called the „autumn of the Middle Ages”, in Cracow (then the capital of the Polish kingdom) there were

publishing houses that successfully published books that today we could call comic forms (derived from picture series and caricatures, which are the ancestors of the modern comic book). I will mention some of the most important among the oldest. The first print which formally refers to the ideas already known to us from the Dutch and German „bibles for the poor” is the „Ungler's Evangeliary”, compiled by Jan of Sącz (a.k.a. Johannes Maletius, 1482-1567), published around 1527. More “comic” characters can be found in the so-called „Leopolita's Bible”, prepared by the heirs of the most famous Krakow printer, Marek Szarfenberg (ca. 1490-1545) in 1561. On the 1,266 pages, we will find as many as 296 graphics with captions. In this huge book (which is also one of the monuments of the Polish language) the „Apocalypse”, written according to tradition by John the Evangelist on the island of Patmos, stands out in terms of illustration. The Szarfenbergs' work is almost a graphic story. This mysterious and symbolically charged passage from the NT is illustrated with twenty-six woodcuts. They co-create an integrated comic book - they are full of dynamics, show fantastic characters with expressive characters and amazing phenomena, violent plot twists, and build a coherent narrative showing the passage of time, while they are supplemented with synthetic text describing the content of the images. Let us supplement this description with two more theoretical determinants of the comic strip - they are popular and widely available. The „Codex of Balthasar Behem” from 1505, illustrated by an anonymous artist based on the paintings of Hieronymus Bosch, is another representation of Krakow comic forms from the late Middle Ages and the dawn of the Renaissance revival, illustrated by an anonymous artist based on the paintings of Hieronymus Bosch, drawing calendars and collections of prophecies prepared by the astronomer and professor at the Kraków Academy, Michał of Wiślica (ca. 1499-1575) and satirical, originating from the circle of „low” literature, prepared in 1521 by Jan of Koszyczek (ca. 1488-1546) „Conversations that King Salomon the Wise had with Marcholt the Coarse and Loathsome” with a series of illustrations by an anonymous wood engraver. Among countless engravers, printers, and lesser talent or fame emigrants from Poland, one managed to rise above the average. Thus, in the beautifully illustrated French book „Les peintures sacrees sur. la bible pur le R” (1665), whose editor and author

THX?

Posłuchaj.
On nauczał
Ten geniusz
wzbogacił mi
umysł!

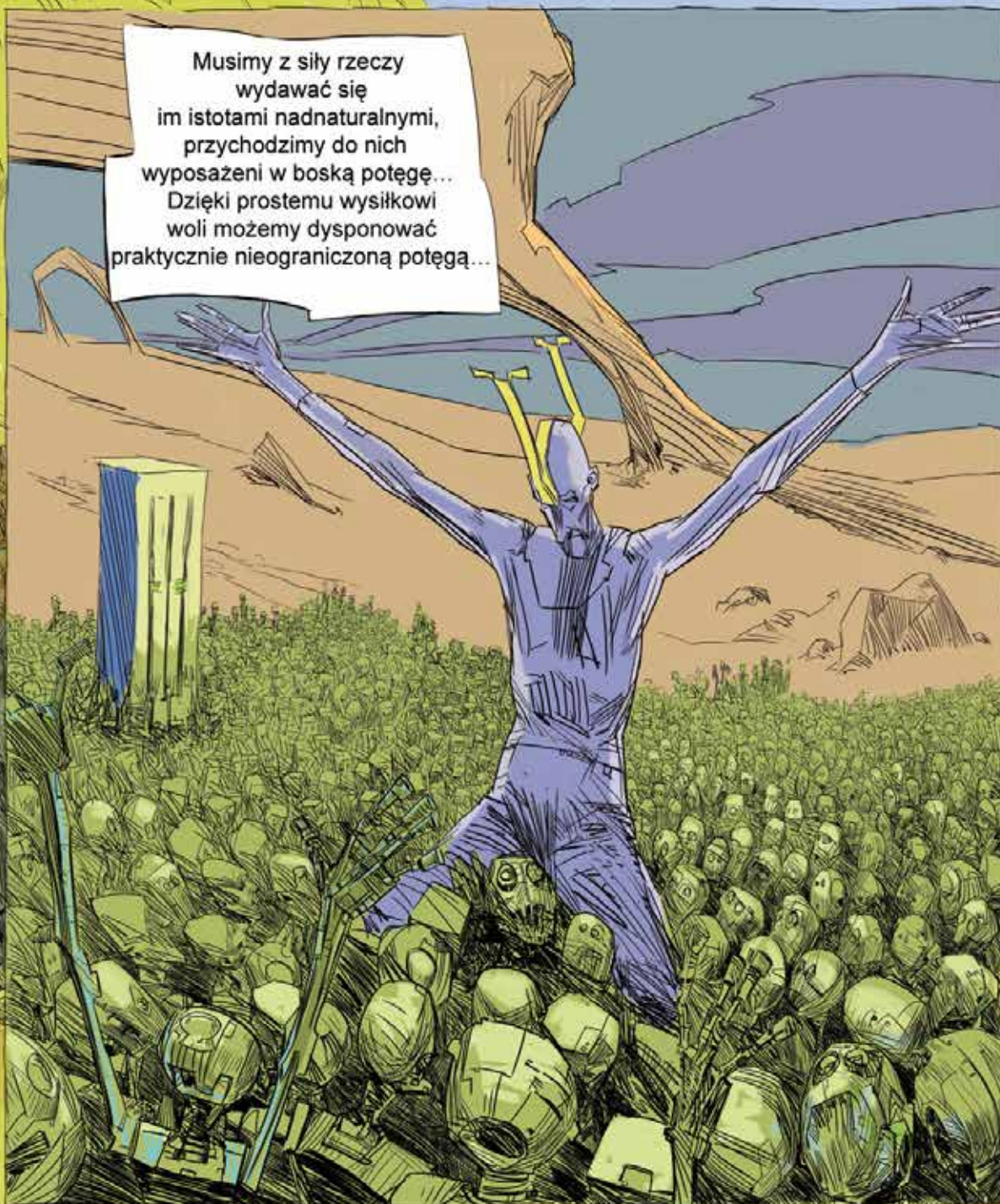
A oni?

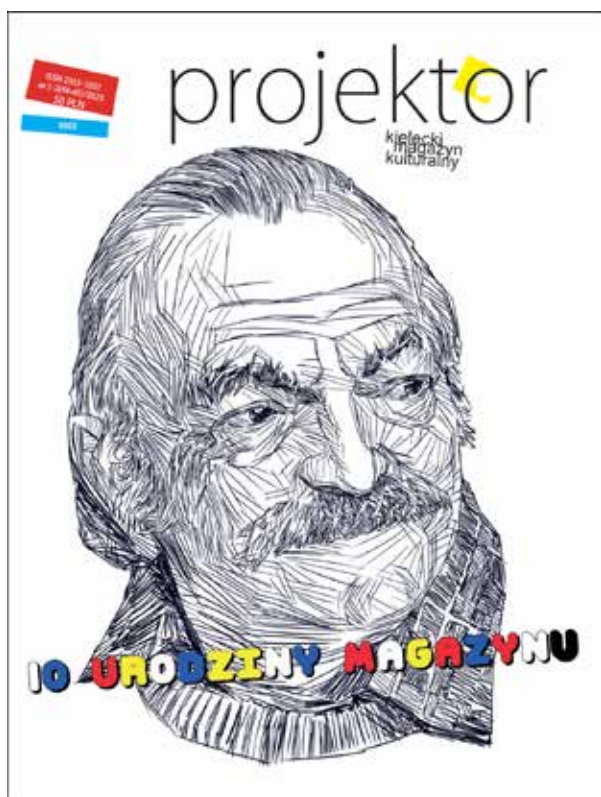
To jego dzieci.
Oni tylko
nie chcą,
by odjechał.

Musimy z siły rzeczy
wydawać się
im istotami nadnaturalnymi,
przychodzimy do nich
wyposażeni w boską potęgę...
Dzięki prostemu wysiłkowi
woli możemy dysponować
praktycznie nieograniczoną potęgą...

Magazyn Kulturalny „Projektor” nr 44-45

Ukazuje się w Kielcach od 2013 r. Regularnie publikuje recenzje nowości komiksowych, relacje z wystaw i festiwali oraz prace polskich twórców. Bohaterem ostatniego numeru był Edmund Niziurski (1925–2013), urodzony w Kielcach, zmarły w Warszawie jeden z najważniejszych twórców XX-wiecznej literatury młodzieżowej w Polsce. Autor m.in. „Awantury w Niektaju”, „Sposobu na Alcybiadesa”, „Siódmego wtajemniczenia”, „Klubu włoczykijów”, „Niewiarygodnych przygód Marka Piegusa”, pisarz eksperymentujący i przekraczający granice gatunków, wielokrotnie ekranizowany, którego utwory sprzedały się w milionowych nakładach. W magazynie „Projektor” znalazły się komiksy artystów z całej Polski, nadesłane na konkurs inspirowany prozą Niziurskiego.

Cultural Magazine „Projektor” No. 44-45

It has been published in Kielce since 2013. It regularly publishes reviews of new comics, reports from exhibitions and festivals, and works by Polish creators. The hero of the last issue was Edmund Niziurski (1925–2013), who was born in Kielce and died in Warsaw, one of the most important creators of 20th-century youth literature in Poland. Author, among others, „Wranglings in Niektaj”, „The Way to Alcybiades”, „The Seventh Initiation”, „Vagrants’ Club”, „The Incredible Adventures of Marek Piegus”, a writer who experiments and crosses the boundaries of genres, whose literary output has been filmed many times, and whose works were sold in millions of copies. The „Projektor” magazine includes comics by artists from all over Poland, which were connected with the competition inspired by Niziurski’s prose.

Magazyn Kulturalny „Projektor”

Numer/ Number 1-2 (44-45)/2023

Okładka/ Cover: Tomasz Łukaszczyk

Komiksy/ Comics: Marcin Burbo, Piotr Burzyński, Paweł Chmielewski, Krzysztof Churski, Antonina Czech, Jacek Frąś, Grzegorz Janusz, Robert Kolasa, Tomasz Łukaszczyk, Magdalena Łysak, Tomasz Niewiadomski, Bartłomiej Ogonowski, Krzysztof Otrowski, Jerzy Ozga, Klaudiusz Stochmal, Luiza Sułkowska, Adam Święcki, Grzegorz Wawrzyńczak, Piotr Wojciechowski, Jarostaw Wojtasiński, Jagoda Wróbel, Zvyrke

Ilość stron/ Number of pages: 280

Format: 210x275

Okładka/ Cover: Karton, kolor/ Carton, color

Druk/ Print: kolor/ color

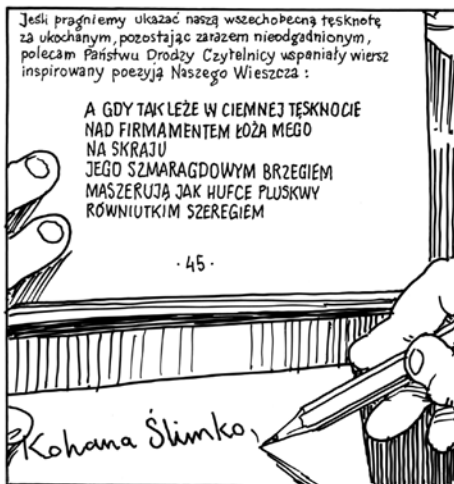
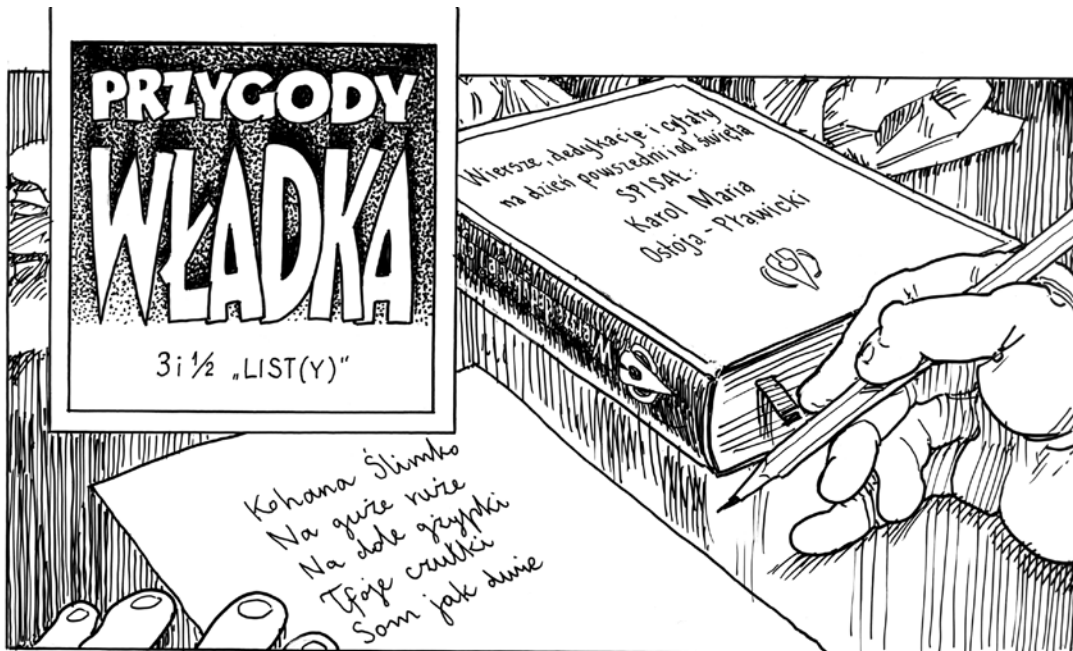
Papier/ Paper: Ecco Book

ISSN: 2353-1037

Wydawca/ Publisher: Stowarzyszenie Twórcze „Zenit”/ Creative Association „Zenit”, Kielce 2023.

Dofinansowanie/ Financing: Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego i Urząd Miasta Kielce/ Marshal’s Office of the Świętokrzyskie Voivodeship and Kielce City Hall

POJEDYNEK WALENTEGO Z DZIEDZICEM.

— Tyle razy cię prosiłem, mój Walku, żebyś mi w lesie szkody nie robił, a ty nie słuchasz i drzewo kradziesz.
— A to jak się panu nie podoba, to idźta ze skargą do sądu, bo tera bić nie wolno.

— Dobrze mówisz: bić niewolno, bo jesteśmy sobie równi, więc też rozprawimy się honorowo.
— A to jak?
— Będziemy się strzelać.

— No, stawaj!
— A kiedy ja nie umiem strzelać.
— To mi wszystko jedno. Bierz pistolet i stawaj!

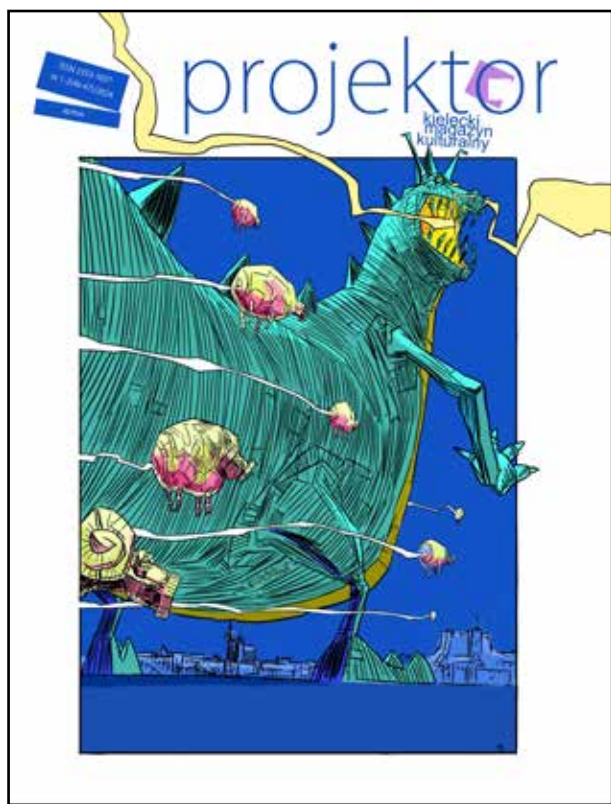
— Stawaj, bo ci w łeb strzelę!
— Jakiż panie, niech już będzie po dawnym!...
— A to dobrze.

— O Jezusie, Jezusieńku! o rety!...
— A widzisz, po co to włożyć się do sądu? Lepiej skończyć zgodnym sposobem.

— Walku, a co to wam?
— Oj, o! byłem we dworze o owe drzewo, com z lasu wywiózł
— I dziecko was tak poturbował?
— E nie! Inośmy się tak honorowo pojedynkowali.

Magazyn kulturalny „Projektor” nr 46-47

Najnowsze wydanie otwiera cykl felietonów i esejów skupionych wokół dychotomii „nic i wszystko”. Sławy i zapomnienia, które często dotyka wybitnych, utalentowanych artystów, niegdyś głośniejszych zjawisk, prądów w sztuce i podziwianych arcydzieł. Pozostaje je rozpamiętywać lub odczytać na nowo.

W dalszej części numeru znajdziemy kilkadziesiąt recenzji książkowych nowości – od wysublimowanej liryki, przez kulturoznawcze eseje do reportażu oraz blok refleksji teatralnych najmłodszych widzów, którzy poprzez sceniczne spektakle próbują objaśnić nam i sobie otaczający świat.

W części dedykowanej wydarzeniom zagranicznym odnajdujemy relacje z ostatniego międzynarodowego festiwalu komiksu w Angouleme oraz polskiej wystawy dziewiątej sztuki podczas 42. Comic Barcelona.

Cultural magazine „Projektor” No. 46-47

The latest issue opens a series of columns and essays focused on the „nothing and everything” dichotomy. Fame and oblivion, which often affects outstanding, talented artists, once famous phenomena, trends in art and admired masterpieces. All that remains is to remember them or read them anew.

The rest of the issue contains several dozen reviews of new books – from sublime poetry, through cultural essays to reportage, and a block of theatrical reflections by the youngest viewers who try to explain the world around us and themselves through stage performances.

In the part dedicated to foreign events, we find reports from the last international comics festival in Angouleme and the Polish exhibition of the ninth art during the 42nd Comic Barcelona.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Co-financed by the Minister of Culture and National Heritage from the Culture Promotion Fund.

Magazyn Kulturalny „Projektor”

Numer/ Number 1-2 (46-47)/2024

Okładka/ Cover: Tomasz Łukaszczyk

Artykuły/ Articles: Martyna Borowska, Zbigniew Brzeziński, Paweł Chmielewski, Marcin Grabowski, Zuzanna Ilcewicz, Mikołaj Kardyś, Piotr Kardyś, Piotr Kletowski, Mirosław Krzysztofek, Agnieszka Majcher, Grzegorz Niemiec, Emmanuella Robak, Łukasz Szaruga

Komiksy i rysunki/ Comics and drawings: Piotr Burzyński, Antonina Czech, Robert Kolasa, Max Luberda, Tomasz Łukaszczyk, Monika Waraxa, Grzegorz Wawrzyńczak

Ilość stron/ Number of pages: 184

Format: 210x275

Okładka/ Cover: Karton, kolor/ Carton, color

Druk/ Print: kolor/ color

Papier/ Paper: Munken

ISSN: 2353-1037

Wydawca/ Publisher: Stowarzyszenie Twórcze „Zenit”/ Creative Association „Zenit”, Kielce 2023.